

ADRIAN OBUCHOWICZ

mgr inż., Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne SA w Krakowie, 30-347 Kraków, ul. Jana Brozka 3, tel. 12-254-11-46 email: aobuchow@mpk.krakow.pl

WYKORZYSTANIE PROJEKTÓW UNIJNYCH DO TWORZENIA NOWYCH INNOWACYJNYCH ROZWIĄZAŃ TRANSPORTOWYCH¹

Streszczenie. Od wielu lat w Polsce wykorzystywane są fundusze unijne do podnoszenia jakości życia. Również w dziedzinie transportu publicznego miasta aktywnie działają w poszukiwaniu nowych dla nas, a sprawdzonych w innych krajach rozwiązań. Miasto Kraków uczestniczyło i nadal bierze udział w różnych projektach i inicjatywach, które służą wymianie doświadczeń pomiędzy miastami w Unii Europejskiej. Jednym z takich projektów był Civitas Caravel, w ramach którego została stworzona nowa usługa transportowa Tele-bus. Jest to przykład udanego transferu technologii oraz wymiany wiedzy i doświadczeń pomiędzy partnerami w projekcie. Usługa ta jest obecna w Krakowie nieprzerwanie od 2007 roku i już kilkakrotnie była rozszerzana.

Słowa kluczowe: transport pasażerski, innowacje, autobus na żądanie (telebus)

Geneza projektu

Fundusze europejskie są dostępne nie tylko na rozwój infrastruktury, ale również w postaci różnych projektów, których celem jest wymiana wiedzy i doświadczeń pomiędzy partnerami. W każdej dziedzinie gospodarki istnieją obszary współpracy pomiędzy miastami i firmami polskimi ze swoimi odpowiednikami w innych krajach Unii Europejskiej. Taka współpraca również daje możliwości przetestowania wybranych rozwiązań, ich oceny oraz sformułowania wniosków dla innych zainteresowanych podobnymi rozwiązaniami.

W ramach projektu badawczego CIVITAS II CARAVEL (realizowanego w latach 2005–2009), do którego przystąpił Kraków jako jedno z czterech miast europejskich (pozostali to Genua, Burgos i Stuttgart), jednym z kilkunastu projektów było wprowadzenie innowacyjnego w skali kraju rozwiązania transportowego, jakim jest usługa autobusu na telefon, nazwana w Krakowie TELE-BUS. Liderem tego zadania było Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne SA w Krakowie.

Doświadczenia partnerów i przygotowania do wdrożenia w Krakowie

Ponieważ nikt wcześniej w Polsce nie wprowadził podobnego rozwiązania, oparliśmy się na doświadczeniach Genui, gdzie podobną usługę wprowadzono kilka lat wcześniej i funkcjonowała już w trzech odrębnych rejonach miasta.

Z Genui zostało przekazane, w ramach współpracy przy projekcie, oprogramowanie dla dyspozytorni, które poma-

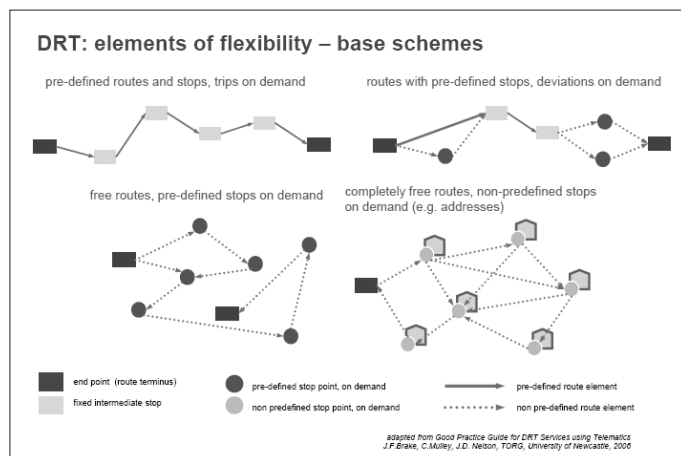
ga dyspozytorowi ustalać optymalną trasę dla obsługi wszystkich zgłoszonych potrzeb. Oprogramowanie to w wersji stosowanej w Genui pozwala automatycznie przesłać przyjęte zgłoszenie do komputera pokładowego w autobusie, co skutkuje wyświetleniem stosownej informacji dla kierowcy wraz z ewentualną zmianą trasy pokazaną na mapie na terminalu.

Jednak nie od razu Genua zastosowała takie zaawansowane rozwiązanie. Pierwsze miesiące usługa działała bez terminali w autobusach i jedynie drogą radiową były przekazywane kierowcy informacje o zadanej trasie przejazdu. Również w Krakowie takie informacje przekazywane są drogą radiową, a ewentualna rozbudowa systemu jest zawsze możliwa.

Ponieważ zasady funkcjonowania usługi można określać niemal dowolnie w zależności od modelu, jaki zostanie wybrany, koledzy z Włoch przedstawili nam w tym celu kilkunastu tabelę przedstawiającą listę kilkunastu parametrów i musieliśmy jak najlepiej opisać swoje oczekiwania wobec systemu i usługi (tabela 1).

Zanim jednak padły odpowiedzi, konieczne okazało się szczegółowe przedyskutowanie tych parametrów, bo rozumienie zdawałoby się tych samych terminów okazało się inne w Polsce, a inne we Włoszech. Ponadto same hasła zawarte w tabeli często nie są jednoznaczne i pozwalają na różną interpretację.

Nie bez znaczenia dla zrozumienia filozofii systemu autobusu na telefon i zasad działania oprogramowania okazała się wizyta w dyspozytorni usługi Drin-bus (taka nazwa

Rys. 1. Schematy obrazujące typy usługi

¹ © Transport Miejski i Regionalny, 2013

Tabela 1

Przykładowe parametry do określenia usługi

A) dla kogo	A-1: Niepełnosprawni lub inna grupa o ograniczonej mobilności, np. dzieci	A-2: Pasażerowie bez dostępu do transportu zbiorowego	A-3: Pasażerowie z dostępem do komunikacji, jednak oferta jest niedostosowana do ich potrzeb	A-4: Pasażerowie, którzy są odpowiednio obsłużeni przez inne rodzaje transportu	A-5: Pasażerowie, którzy chcą skorzystać z różnych wydarzeń	A-6: Kombinacja poprzednich		
D) typy usługi	D-1: Ustalone trasy i rozkłady realizowane na żądanie	D-2: Ustalone trasy i możliwe warianty tras obsługiwane na ustalonych przystankach na żądanie	D-3: Usługa w obszarze pomiędzy przystankami, realizowana na żądanie	D-4: Usługa door to door realizowana na żądanie	D-5: Kombinacje usług: pomiędzy przystankami i door to door			
F) typ pojazdów	F-1: Samochód	F-2: Minibus	F-3: Minibus ze specjalnym wyposażeniem	F-4: Minibus uzupełniany samochodem	F-5: Minibus ze specjalnym wyposażeniem uzupełniany samochodem	F-6: Autobus	F-7: Kombinacja poprzednich	
M) system zamawiania	M-1: Telefonicznie do dyspozytora	M-2: Telefonicznie do kierowcy	M-3: Automatyczny system telefoniczny	M-4: Internet	M-5: SMS	M-6: Przychylenie zamówienia na przystanku lub w punkcie startowym	M-7: Zamówienie poprzez inną aktywność	M-8: Kombinacja poprzednich
N) system taryfowy	N-1: płaski	N-2: strefowy	N-3: odległościowy	N-4: złożony	N-5: promocyjny	N-6: sezonowy	N-7: wg typu użytkownika	N-8: wg poziomu wykorzystania

obowiązuje w Genui) oraz przejazd przez obszary, gdzie ona funkcjonuje. Również strona włoska, gdy zobaczyła nasz krakowski obszar, poznała i zrozumiała niektóre nasze problemy.

Po przeanalizowaniu różnych możliwości w Krakowie usługa została wprowadzona w wybranym wcześniej obszarze Rybitw, Przewozu i na tym obszarze zostały wyznaczone miejsca zatrzymywania się Tele-busów. W pierwszym okresie obszar obejmował 33 przystanki, 5 miejsc parkingowych oraz 5 miejsc do zawracania. Do obsługi usługi przygotowano dwa specjalnie oznakowane autobusy (fot. 1 i 2).

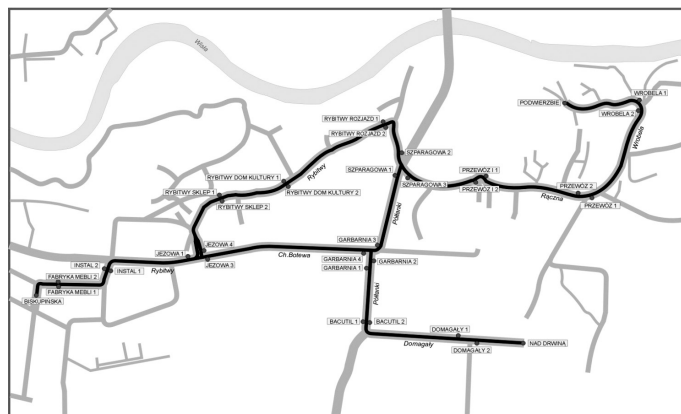
Fot. 1. Autobus do realizacji usługi Tele-bus z oznaczeniami bocznymi

Fot. 2. Autobus do realizacji usługi Tele-bus z oznaczeniami czołowymi

Miejsca postojowe i miejsca do zawracania zostały stworzone w celu zminimalizowania pustych przejazdów, tak aby po wysadzeniu ostatniego pasażera, pojazd nie zjeżdżał do zajezdni, tylko zatrzymywał się na najbliższym miejscu postojowym, czekając na kolejny kurs.

Uruchomienie usługi odbyło się w dwóch etapach: pierwszy (3 lipca 2007) polegał na uruchomieniu dyspozytorni, która przyjmowała pierwsze zlecenia, i rejestrowała użytkowników i wyjaśniała zasady funkcjonowania Tele-busa. Drugi (14 lipca 2007) to uruchomienie pierwszych zamówionych kursów z pasażerami. Obszar usługi przedstawiono na rys. 2.

Rys. 2. Obszar objęty usługą Tele-bus obowiązujący od lipca 2007

Zasady funkcjonowania usługi

Aby skorzystać z usługi, każdy zamawiający musi się zarejestrować w systemie. Polega to na podaniu (dobrowolnym), w czasie pierwszego zamówienia, imienia i nazwiska oraz numeru telefonu kontaktowego. Zaraz potem klient otrzymuje swój indywidualny numer klienta, do posługiwania się przy następnych zleceniach, co skraca czas rozmowy i ułatwia identyfikację pasażera.

Klienci mogą dokonywać następujących rezerwacji autobusu:

- zamówienia autobusu na dany dzień, które musi zostać złożone nie później niż 30 minut przed planowanym rozpoczęciem podróży;

- rezerwacji autobusu na bieżący tydzień;
- na dni w kolejnych tygodniach (zamówienie długoterminowe).

Składając zamówienie, klient musi określić przystanek początkowy, przystanek końcowy oraz czas rozpoczęcia podróży lub godzinę, o której chce dotrzeć do wskazanego celu.

Podczas jednego połączenia telefonicznego można złożyć zamówienie na więcej kursów oraz wskazać liczbę koniecznych miejsc w pojeździe.

W przypadku rezygnacji z realizacji wcześniej zamówionego kursu klienci zobligowani są do poinformowania dyspozytorni Tele-bus o swojej rezygnacji. Jest to bezpłatne.

Pasażer, który zgłosi się po rozpoczęciu kursu autobusu, może być jednak obsłużony, jeżeli trasa jego przejazdu pokrywa się z aktualną trasą autobusu, a autobus jadący po ustalonej wcześniej trasie posiada wolne miejsca, uwzględniając zgłoszonych już klientów. Podobnie w przypadku zabierania innych, nie zgłoszonych wcześniej pasażerów z przystanków i wyznaczonych miejsc.

Ponadto zostało przyjęte, że cena za przejazd jest zgodna z obowiązującą taryfą biletową, a przystanki włączone w system obsługi przez Tele-bus zostały specjalnie oznakowane.

Rozwój usługi

Usługa Tele-bus od chwili uruchomienia wciąż zyskuje nowych klientów, a mieszkańcy coraz częściej korzystają z jej możliwości.

Już kilka miesięcy od uruchomienia pierwszych kursów podjęliśmy rozmowy z Radą Dzielnicy o rozszerzeniu obszaru, tak aby móc realizować kursy wewnątrz obszaru, które nie są możliwe do realizacji liniami regularnymi.

Wynikiem rozmów i spotkań z mieszkańcami było podwojenie obszaru w marcu 2009 (rys. 3).

Należy też wspomnieć, że pierwotnie usługa miała być uruchomiona kosztem likwidacji części kursów (międzyszczynowych) linii regularnych. To spotkało się z ogromnym oporem i protestem mieszkańców obawiających się, że zostaną pozbawieni komunikacji. Wówczas władze miasta zdecydowały, że nowa usługa będzie dodatkową ofertą dla tego rejonu i nie będzie ograniczeń w komunikacji regularnej.

Mieszkańcy po kilkunastu miesiącach korzystania z autobusu na telefon poznali jego zalety i możliwości i wnioskując o rozszerzenie obszaru, już w pełni akceptowali częściowe ograniczenia linii regularnych.

Tym samym dodatkowa praca przewozowa wykonywana w ramach Tele-busa została zrekompensowana przez ograniczenia w komunikacji regularnej, a więc koszty funkcjonowania komunikacji pozostały na tym samym poziomie.

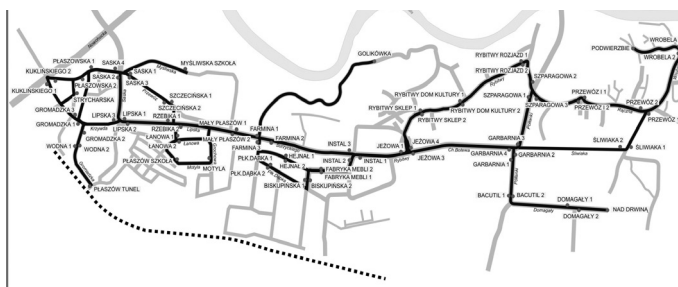
Dwa lata później, gdy zakończyła się budowa nowej linii tramwajowej do Małego Płaszowa, zostały wprowadzone następujące zmiany w obszarze, rozszerzając go o kolejne ulice, tak aby zapewnić dowóz pasażerów do tramwaju (rys. 4).

Teraz obszar liczy 74 przystanki, a liczba pasażerów ciągle rośnie i obecnie w systemie jest zarejestrowanych 1955 osób.

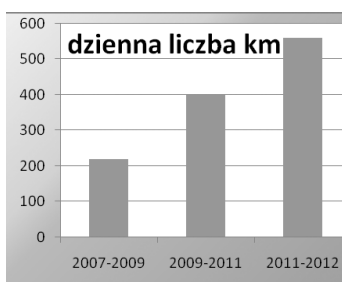
To sprawia, że średnia liczba przewożonych pasażerów w ciągu dnia powszedniego przekracza 140 (rys. 5). Oczy-

Rys. 3. Obszar objęty usługą Tele-bus obowiązujący od marca 2009

Rys. 4. Obszar objęty usługą Tele-bus obowiązujący od listopada 2011

Rys. 5. Liczba pasażerów przewożonych dziennie

Rys. 6. Liczba kilometrów wykonywanych dziennie

wicie liczba wykonanych wozokilometrów również rośnie (aktualnie przekracza 500 kilometrów – rys. 6), jednak przy porównywaniu tych wartości trzeba pamiętać, że oprócz ograniczenia pracy przewozowej na liniach regularnych do obszaru zostały włączone ulice, które wcześniej nie posiadały żadnej komunikacji publicznej.

Podsumowanie

Projekt Civitas Caravel zakończył się w 2009 roku, jednak wiedza i doświadczenie zdobyte w trakcie są wykorzystywane przez cały czas. Usługa, zakładana początkowo jako test, znalazła swoje stałe miejsce w ofercie przewozowej, jaka jest oferowana mieszkańcom Krakowa.

W trakcie przygotowania i wdrożenia pojawiało się wiele różnych problemów i wątpliwości, które są czymś normalnym, zwłaszcza jeśli planuje się stworzenie innowacyjnej oferty, która nie znajduje gotowych ścieżek i rozwiązań na rynku.

Różnice pomiędzy Genuą i Krakowem są obecne na wielu płaszczyznach, jednak zaangażowanie i otwartość osób współpracujących pozwala na wspólne wypracowanie takich rozwiązań, które pozwalają na stworzenie nowych usług.

W projekcie Civitas było realizowanych wiele różnych projektów, jednak ten wyróżniał się pod względem wykorzystania technologii i jest to jedyny projekt w ramach Civitas zakończony udanym transferem technologii między partnerami w projekcie.